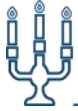

פרשיית השבוע

מגזין להגות והסברה יהודית

פרשת משפטים תשע"ח * 378

נועם הנשמות
פרקי ערגה לשבת קודש

על השולחן
הרב אברהם ישראל פרידמן

תוכחה מתוקה..

מה קרה כאשר ליווה הצדיק הירושלמי אורח זר לבית-המלון?

כי טוב לו עמך - עמך במאכל ועמך במשתה שלא תהא אתה אוכל פת נקיה והוא אוכל פת קיבר אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש אתה ישן על גבי מוכים והוא ישן על גבי התבן מכאן אמרו כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו (גמרא קידושין כ.א)

תשמעו סיפור:

"שבאעס, שבאעס", צווחו הילדים לעבר הזר שעמד ברחוב הירושלמי בשבת ועישן סיגריות ירחם השם. האיש היה נראה נבוך ומבולבל.

רבי אריה לוויין, הצדיק הירושלמי המפורסם שהיה עד למעשה, פנה אליו בהמשך הרחוב, כשכבר התרחק מהילדים: "לאן כבודו צריך לבוא?". פני האיש אורו, והוא השיב: "למלון יפו".

המרחק היה הגוון, אבל רבי אריה הציע ללוותו ליעדו. הוא צעד עמו ושוחח אתו בנעימות וחביבות, כדרכו, התעניין בו ובפשר מעשיו, כל זאת בלי שום מילה על יהדות ושבט. האיש, תושב חו"ל, נבוך קמעא להחזיק סיגריות בצעידתו עם רב בשבת, והוא השליכה ארצה. לאחר פרק זמן קצר, הוציא גם ממחטה זעירה מכיסו והניחה על ראשו. הרי לא יאות ללכת עם רב בלי כיסוי-ראש.

אתבן עיל ישראל, בית רבי אריה לוויין צ"ל

העבד-עברי זכאי לטיפול שורשי.

בדרכי רבותינו יש ללמוד, שכדי להביא מזור למחלת הגניבה - לא די אפוא בטיפול מקומי, יש לעמוד על הקרקע שהיוותה את הכר למעשים בלתי-הולמים.

אדם שניגש לעשות מעשים בלתי-

מכובדים, אות הוא כי איננו מכבד את עצמו. שהרי לא תראו תלמיד-חכם, למשל, הולך עם חולצה צהובה..

הדרך לרפא את החולי של הגנב הוא דווקא לטפח אותו - את הגנב.. לרומם אותו. לזלף עליו טללי-תחייה של מכובדות עצמית. להרעיף עליו כבוד רב בדמות "כי טוב לו עמך".

עד-כדי שבפעם הבאה ירגיש שלא מתאים לו לגנוב..!

זיכרונות ילדות אופפים אותנו כל חיננו.

אנחנו מכירים שני סוגי 'מלמדים' מימי ה'חידוד'.

ישנם את אלו שדאגו, גם בתקופות של ציון 40, לרומם ולעודד. לשלוח ב'דף הקשר' השבועי מסרים של חיבה ושבח. ואולי גם ב'תעודה' המאיימת דאגו לשזור מסרים רכים של טפחיה על השכם. (למרות שזו הייתה מלאכת אומנות מורכבת קמעא).

והיו גם 'מלמדים' אחרים, שפחות ידעו לטפח. שאתה, התלמיד, ראית בהם 'שוטר' במקום רבי נאמן ומסור.

חינוך, כבוד וידידות הולכים שלובי-זרוע. "כי טוב לו עמך"!

... סגולת השבת לשרש אחרי

עבודה-זרה - הדעות הנפסדות

שבמוזח האדם, ולהשריש בו

אמונה טהורה ואזי ישוב להאמין

בהשם.

"שהרי כך אמרו חז"ל (שבת קיט) כל

השומר שבת כהלכתה - אפילו

עבד עבודה-זרה כדור אנוש

מוחלין לו. שעל-ידי שמירת

השבת לא יזכיר אלוהים אחרים.

"אבל המחלל שבת בפרהסיא

"כאילו עובד עבודה-זרה", כי יש

קשר אמיץ בין שמירת שבת

להעברת גילולים מן הארץ.

"וזהו שאמר הכתוב בפרשה (שמות

כג. יג): 'זביום השביעי תשבזות

למען ינוח שורך... ובכל אשר

אמרתי אליכם תשמרו ושם

אלוקים אחרים לא תזכירו"

(מרו הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל - ספר
'אזונים לתורה' לפרשה)

לתשומת ליבכם!

מהדורת הדפוס
מצומצמת.

לקבלת הגיליון במייל,
שלחו בקשה ל:

abyisrael@gmail.com

לפני עיוור

בגמרא סוכה (י"ב) מסופר על רב חסדא זרבה בר רב הונא שהתארחו בחג הסוכות בבית ריש גלותא ורב נחמן נתן להם מקום ללון בסוכה שנוייה מופלגין ממנה ארבעה טפחים (שלדעתו כשרה ולרב חסדא אכן פסולה). הגמרא מציינת שהם שתקו ולא אמרו דבר משום שהיו בגדר 'שלוחי מצווה' הפטורין מהסוכה.

ובריטב"א למד מכאן, שאדם הסבור להתיר דבר, אף שחיברו אוסר, מותר לו להגיש לפניו ואין לו לחוש לאיסור 'לפני עיוור', שהרי כאן ראינו שרבי נחמן נתן לישון בסוכה שנוייה מופלגים ממנה ארבעה טפחים, דבר שלדעתו מותר, ולא חש לכך שייכתן שהם סבורים לפסול סוכה זאת.

אכן, הריטב"א דוחה לימוד זה לאלתר וכותב, שכאן המציאות שונה, משום שהאורחים יכלו לבדוק זאת מעצמם ולא מוכרחים להיכשל, ואין כאן 'עיוור', בשונה ממאכל שלא ידוע על אי-כשרותו שהגשתו לאורחים מהווה איסור.

ולכאורה יסודו תלוי בחקירתו המפורסמת של ה'יד מלאכי' (סימן ל"ב) בגדר איסור 'לפני עיוור' - האם האיסור הוא נתינת המכשול, או היכשלות השני. שאם ננקוט שגדר האיסור הוא העמדת המכשול, הרי שאם מבחינת המכשיל הדבר מותר, הוא לא העמיד כל מכשול. אכן אם האיסור הוא הכשלת השני, סוף-סוף הלה נכשל, כי מבחינתו הדבר אסור.

ברם, יש להזכיר כי בעבר הבאנו מעל בימה זו הוכחה ברורה לנדון זה מן הגמרא במסכת חולין (ק"א) שם מסופר על רבין ורב יצחק בר יוסף שהתארחו בבית רב פפי ושם הביאו לפניהם תבשיל 'כחל' (שחלק נהגו זה איסור וחלק נהגו בזה היתר). בגמרא מצוין שרב יצחק בר יוסף אכל ורבין לא אכל (כי נהג לאיסור). ויש להבין האיקר רב פפי הניח לפניו תבשיל זה כאשר יש כאלו שנהגו שלא לאוכלו.

ובפשטות היה מקום לתלות זאת בהאמור ולטעון כי בהיותו והוא נהג להתיר גמור - אל לו לחשוש מהנוהגים בזה איסור, מבחינת איסור 'לפני עיוור', שכן מבחינתו לא הכשיל כל ועיקר. ולפי מסקנת הריטב"א כמובן שניתנו הדברים גם להידחות.

ואולי יש מקום לחלק בין מנהג לאיסור ולומר, שאף אם ננקוט שיש עילה של 'לפני עיוור' גם בהכשלה של דבר שמותר לדעת הנותן, הרי שכלפי מנהג (וכפי הנראה שם בגמרא שרב אסר זאת מפני סיבה מסוימת), הרי שאז יהיה מותר לתת לאחר, כי הדבר לא איסור גמור בעצם.

גם אני אוהב פודינג..

הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א ר"מ ישיבת 'קמניץ לצעירים'

אחד ממאות התלמידים שגדלו בת"ת 'עץ חיים' על ברכיו של הגאון הצדיק רבי אריה לוי זצ"ל, היה הרב אברהם בהר"ן, מי שנודע ברבות הימים כמחנך דגול. את התמסרותו לחינוך ואת גישתו המקורית לילדים הוא תלה במעשה אחד שאירע עמו בילדותו, בו התגלו חכמתו וטוב ליבו של רבי אריה במלא יפעתם. וכך היה המעשה, כפי ששמעו מפיו נכדו הקרוב רבי בנימין לוי שליט"א:

הילד אברהם התייתם מאביו בעודו לומד ב'עץ חיים', ואת ארוחות הצהריים היה סועד במסעדה שבת"ת. בכל ראש חודש נהגו במסעדה לחלק לתלמידים פודינג שוקולד - מעדן שבתנאי אותם ימים נחשב לדבר נדיר, ובפרט עבור ילד שבא מבית חסר אמצעים.

בפעם הראשונה בה קיבל אברהם פודינג, הוא יצא מכליו מרוב הנאה. לאחר שסיים את מנתו עד הטיפה האחרונה, עלה בו חשק עז לאכול מנה נוספת... יצרו גבר עליו והוא נעמד שוב בתור בכדי לקבל מנה שניה. אך שוד ושבר; האחראי על החלוקה זכר שילד זה כבר היה כאן, ובמקום לקבל מנה מהמעדן הנכסף, קיבל אברהם סטירה חזקה ומצלצלת על פניו...

מתוך כעס, אכזבה ועלבון צורב, בעט אברהם הקטן בתסכול ברגל השולחן שלפניו. אך הוא לא תיאר לעצמו את מה שיקרה בעקבות זאת: השולחן הרעוע נטה על צידו, הסיר הגדול שעמד עליו החליק, וכל תכולתו נשפכה... הפודינג היקר התפשט על הרצפה בכתם גדול וכהה, למראה עיניהם הכלות של הילדים שעדיין עמדו בתור. הילד המבוהל לא חשב פעמיים. הוא נשא את רגליו וברח מהמקום בריצה, יצא את בנין הת"ת וטס לביתו כשליבו הולם בפראות. הוא הבין שעשה מעשה חמור ביותר, והתחרט בכל ליבו על פחזותו - אך את הנעשה אין להשיב. בראשו קדחו דמיונות אימים על העונש החמור שהוא עתיד לקבל למחרת, ובלילה הוא התהפך בדאגה על יצועו, כשהשינה ממנו והלאה.

לאחר ליל ביעותים, שירך אברהם את רגליו אל הת"ת לאיטו. האם ילקוהו? האם יזרקוהו מהת"ת? הוא כבר השלים עם הגורל הצפוי לו. אולם מה שאירע לאחר מכן עלה על כל דמיון אפשרי. אך הגיע הילד אל הת"ת, הוא נקרא אל חדרו של המנהל, רבי אריה לוי. אברהם גישש את דרכו אל החדר בלב חרד, וכבש את עיניו ברצפה.

רבי אריה נרכן אליו מעם השולחן. "האם נכון הוא ששפכת אתמול את סיר הפודינג?" שאל רכות. הילד שלשונו יבשה מאימה, רק הנהן בראשו כמודה באשמה. "האם תעשה זאת שוב?" אברהם טלטל את ראשו מצד לצד בשלילה מוחלטת, נושא עינים גדולות אל המנהל. אלא מה, בוודאי שהוא לא יעשה שנית מעשה כה מטופש!

רבי אריה חייך אל הילד, וחיוכו החם היה כקרן אור של תקווה לנשמתו המבוהלת. "למה באמת עשית את זה?" שאל. אברהם השיב לאט, בשקט ובבושת פנים, וסיפר עד כמה הוא אוהב שוקולד, ואיך ניגש שוב אל התור כדי לקבל פעמיים, ואיך ניפצה הסטירה את תקוותו ובערה על לחיו...

חיוכו של רבי אריה התרחב. הוא התכופף אל הילד ולחש לו כממתיק סוד: "אתה יודע, גם אני אוהב מאד פודינג שוקולד..." ובזאת קם המנהל ממקומו, ניגש אל הארון, והוציא ממנו שתי מנות פודינג. למול עיניו המשתאות של אברהם הוא הציבן על השולחן, והזמינו בחיוך לשבת לאכול...

"מחווה זו", סיפר רבי אברהם בהר"ן עשרות שנים לאחר מכן, "האירה את כל חיי. באותם רגעים קסומים בחברתו של רבי אריה, הבנתי מה גדול כוחו של איש חינוך המבין לנפש הילד, וחשבתי לעצמי שגם אני רוצה להיות כמוהו. זו הסיבה שבגללה התחלתי לעסוק בחינוך!"

כשאדם מבוגר חפץ לעמוד אל נכון על כוחות נפשו, לעיתים הדבר סבוך למדי. עליו להיות חכם מאד כדי להבין איזו מתכונותיו נובעת מטבעו האמיתי, ואיזו היא רק תוצאה של השפעות חברתיות וסביבתיות. מה שאין כן אצל ילדים: התבוננות פשוטה במעשי הילדים ובמשחקיהם, מגלה הרבה אודות אופיים.

המשגיח הגה"צ רבי שלמה וולבה זצ"ל, כותב בספרו 'עלי שור' (חלק א' שער ג פרק ט) כך: "הרוצה לדעת עצמו אל נכון - מוכרח לדעת ילדותו. המרענן בזכרוננו משחקיו ודמיונותיו הראשונים, התחלותיו במחשבה ובהתמצאות בעולם, פחדיו ואהבותיו בשנות חייו הראשונות, מקבל בזה לידי את המפתח העיקרי לידיעת עצמו. הוא גם יווכח לדעת עד כמה רשמי ילדותו מהווים גורמים רציניים בחיי נפשו עד היום הזה, ועל ידי זה לא רק ידע אלא גם יבין את עצמו".

(מתוך הספר החדש 'אוצרותיהם אמלא' בעריכתו הברוכה של הרב אברהם גינזבורג שליט"א. רוב-תודות לו על מסירת החומר המופלא)

**"... לאחר ליל ביעותים,
שירך אברהם את רגליו אל
הת"ת לאיטו. האם ילקוהו?
האם יזרקוהו מהת"ת? הוא
כבר השלים עם הגורל
הצפוי לו"**

המקל והתכשיט

שני מזבנים, סותרים לגמרי, מצינו בדברי חכמינו על "זאלה המשפטים אשר תשים לפניכם".

בירושלמי (מסכת עבודה-זרה) מצינו, ש'תשים' מלשון אוצר, ובסמ"ע הוסיף וכתב שהמשמעות היא מלשון פנינה. ומאידך בגמרא במסכת סנהדרין (ז, ב) אנו מוצאים שחז"ל פירשו ש"תשים" מדבר על "כלי הדיינים" - מקל ורצועה שלהם. ויש כמובן לתמוה: האיך הולמים שני הפירושים יחדיו: "תשים" זה אוצר או מקל המשפט?!

השבוע התקיימו בצפת 'ימי-עיון' לדיינים. במסגרת הדייוני העליתי את השיטה שהובלנו במהלך השנים (וזכתה לחידוד בין-היתר בזכות המאמרים שנכתבו כאן) לפיה הסכמים כתובים בין בני-זוג שנמצאים במשבר יכולה מאוד להועיל. מתברר, כי לעיתים ההסכם הנוקשה והבלתי-מתפשר, עושה את שלו.

כמו שהגדיר מרן 'הרב מבריסק' שהאיסור האלוקי לא תחמוד' גורם לאדם להתגבר על יצרו הטבעי לחמוד, כך גם הסייגים יש בהם כח זה. ואיך?

אם יש בעיות בין בני-הזוג והם הולכים לעשות איזה הסכם מסודר כדי להתגבר על בעיות, על-ידי מקל ורצועה - בסוף-דבר מקבלים את הכח. זה נראה מקל ורצועה אבל ההתחייבות הללו הם שמביאות את ההצלחה.

בדיוק כמו שדרך קשה, בבחינת מקל ורצועה, מחנכת ילד ומביאה תוצאות טובות - לעיתים יש צורך במקל ורצועה כדי 'להעמיד על המקום' מבוגרים. כך למשל על-ידי קנסות שמכבידים בעצם, אבל הם הדרך האפקטיבית לחזק את האדם לעמוד על המשמר.

דוגמא לדבר - הילני המלכה. הגמרא אומרת (יומא לז) שעשתה טבלא של זהב בה הכניסה את פרשת סוטה. מה התכוונה בעצם לומר? מה ההקשר בין טבלא של זהב לפרשת הסוטה? הפרשה הזו מלמדת שלעיתים הבירור החשוב הזה, שנראה חמור, הוא תכשיט.

ולכן כדאי שלכל בן-זוג כדאי יהא רב ומורה-דרך שילוהו אותו תמיד ויהווה גם סוג של 'מחייב'. כך הוא גם יידע להתנהג בהתאם.

כך ניתן להפוך את ה'מקל והרצועה' לפנינה!

"תודיע להם מכאן דרך הטלפון"

היה זה בערב-פסח לפני כארבעים שנה.

שאלה רפואית דחופה הנוגעת לאבי משפחה גדולה מבני-ברק, הובהלה אל מרן הרב אלישיב זצ"ל. בשל הזמן הדחוק, שוגר תלמיד-חכם ממקורביו אל הקודש פנימה כדי שיציג את השאלה ויקבל את המענה ההלכתי. בני המשפחה, אין צורך לספר, היו לחוצים מאוד מהנושא.

כשהגיע לבית מרן פרש אותו תלמיד-חכם את צדדי השאלה. מרן שקל את הדברים מכל צדדיהם, והכריע להיתר.

אותו תלמיד-חכם שמח מאוד בשמחתה של המשפחה, אשר בוודאי קעת ירווח להם לאחר ההכרעה שיצאה משולחן-הגזית של הדור. אמנם, ניצל את ההזדמנות כדי להציג בפני פוסק-הדור עוד כמה שאלות הלכתיות שעסק בהם, והשיחה התארכה לה מספר דקות.

*

עם תום השיחה פונה אליו מרן הרב אלישיב ושואל אותו: "למה אתה לא מודיע להם את התשובה?". השיב

השואל כי בעוד מספר דקות יוצא הוא לנסיעה לבית אביו, נסיעה קצרה, וכשיגיע מיד יתקשר למשפחה לעדכן אותם בפסק.

"אני לא מבין", תהה מרן הרב אלישיב. "הרי אמרת שיש משפחה שלמה שמחכה לתשובה!".

אותו תלמיד-חכם הכין עצמו ליציאה, אך הרב עצר בעדו ואמר לו שוב: "הדרך לוקחת זמן, ובזמן זה הם מצטערים ומחכים לתשובה, תודיע להם מכאן דרך הטלפון".

מאחורי החלון שכר מכשיר טלפון למקרים נצרכים, ולא נחה דעתו של מרן זצ"ל עד שהאיש התקשר לבית המשפחה והודיעם את דבר ההלכה בנושא.

*

"מעשה זה" - הסיק הגאון רבי אברהם-יצחק קוק שליט"א ראש ישיבת 'מאור התלמוד' ששח את דבר המעשה - מלמד אותנו פרק ברגישות עצומה לזולת, אשר הותרת משפחה ללא ידיעת מענה, אף לפרק-זמן קצר, נחשבה אצל רבן של ישראל לפגם, וכשהיה בידו לעשות טוב עם האחר עשה זאת בזריזות מרובה.

(לפי ספר 'ריש גלותא' חלק ד'. מעובד קלות על-ידי המערכת).

רבי ישראל סלנטר והשבת

הנמל של ממל, הסוחרים של קניסברג ואיש-החשבונות מבית-המלון: במלאות 208 שנים להסתלקותו, פרקים קצרים מדרכו המקורית של מחולל תנועת המוסר להרבות שמירת השבת בכלל ישראל מהספר החדש 'אור ישראל מסלנט' - יריעה מרתקת

לבן..

ר' יעקב רמון ז"ל

א.

הבט אל נרות-השבת, יאיר עיניך באורם, גמע מלבן [המפה] הצחורה, תטהר דמותך, רוח מקדשת-השלחן, חייך יתקדשו...

שור לטהר דמות אמא בנגה הנה, דלה מזיו פני-אבא בקדשו על הכוס, העמק תזות בזהר הפמוטים הנוצצים...

והיה לבך אור כל נכס יקר לבאות, וידעת גאות על כל יום מט ולילה שוקע, התעלות בדור יורד, שאת אמונה רבה - וחייית בשבת! - - -

ב.

האזן לזמירות-השבת, תתמלא לבך רנה, הקשב למשק הכרובים, במעון הנוהר, תבוא נגינת היום וחדותו בדמיון..

וקרנו שבילי-העתיד, רחקו צלילים נוגים, עזב ימים יתפרק, משא לילות שחורים, וזכרת דמות האב, ושמרת תם האם...

והיתה נשמתך מעלה כל זכר יקר מנבכים, ונשחק הגורל באפס, מטהר מעמקים חבוי, צאת בגאון מערפלי-הזמן, לחיים רמים, וגאית בשבת! - - -

מתוך ביטאון 'נרות שבת' - גיליון פ"ח. נכתב במוצאי שבת-קודש כ"ח בתמוז תש"ו. תודות להרב אליהו לוויין- בירייה על סיועו בניקוד הטקסט מוקדש בחיבה ובכאב ליהודים שעדיין לא טעמו טעם אמתי של שבת

אחת מאבני-היסוד בדרכו החינוכית של רבי ישראל סלנטר הייתה, כי לשינוי נדרשת דרך ארוכה ואיטית. אין סיכוי כמעט לשינוי מהותי בבת אחת. רבי ישראל סבר כי השינוי יהיה דווקא אם יהיה בצעדים קטנים, הוא סבר כי שינוי דרסטי בבת אחת חסר סיכוי שיישאר לזמן ארוך. הדרך לשינוי הינה בצעדים קטנים, ואסור לזלזל בכל שינוי קטן כי הוא המוביל לשינוי הגדול.

מעין זה ארע בהיותו בעיר ממל כשהתברר לו כי רחמנא-ליצלן ישנם יהודים העובדים בנמל בשבת-קודש. הוא החל לפעול אצלם ראשית שימעטו בחילול השבת בכך שלא יכתבו, אח"כ הוריד עוד ועוד מחילולי השבת שלהם עד שהצליח לעשות מהפכה בשמירת השבת [תנועת המוסר ח"א עמ' 184, 230].

פעם התארח ביום הכיפורים במקום בו תושביו היו רחוקים משמירת תורה ומצוות, הם כיבדוהו לשאת דברים בליל יוהכ"פ. בדבריו אמר להם שיקבלו על עצמם שמי שמדבר לשה"ר 10 פעמים שידבר רק 7 פעמים. [קדוש ישראל ח"ב עמ' שעג]. רבי ישראל אמר כי אם רח"ל יהודי מעשן 100 סיגריות בשבת והצלחנו להורידו ל-99 אין לתאר עד כמה זה חשוב בשמים. [שם, עמ' שמה]. מחמת סיבה זו רבי ישראל נתן לקרובו שלא היה שומר תורה ומצוות לאכול אף שלא ברך [ולא חשש לכך שזה "לפני עוור"] באשר סבר כי בכך מצילו מאכילת מאכלות אסורות. [שם, עמ' שדמ].

רבי ישראל נהג כך ביחס למקרים אחרים בהם היה מעורב, אחד מבני משפחתו שנפל להשכלה, כשראה שלא מצליח להניא מצעד זה, ביקשו כי לפחות לא יכתוב בשבת ולא יאכל טריפות, במקרים אחרים כשראה שלא מצליח לשכנע כי ישמרו כשרות, ביקש כי לפחות ימלחו את הבשר כדי שינצלו מאיסור אכילת דם.

המהפכה בנמל של ממל

כך נהג כשהתאכסן בבית-מלון וראה אחד מאורחי המלון היושב בעיצומה של שבת-קודש ועורך את חשבונותיו. רבי ישראל שהזדעזע מכך למראה חילול שבת זה, לא הגיב למעשהו באותו הזמן, אלא אח"כ נכנס עמו לשיחה במהלכה התברר לו שעבודתו מחייבת אותו לעבוד גם בשבת. כשראה שאין סיכוי להעבירו למקום עבודה אחר שכנעו רבי ישראל שלפחות יקצר בעבודתו כמה שניתן, וימעט בחילול

ויהי אחרי התעודה'

מחשבות אחרי ט"ו בשבת

"טוב מאוד". "כמעט טוב". "ראוי לשבח".

לנו הבוגרים, הציונים דלעיל רק מזכירים נשכחות, לילדים שבינינו זה אומר הרבה. ט"ו בשבת נחשב ליום הדין אצל הילדים. זהו, אם אינכם זוכרים, יום חלוקת ה'תעודות' בחיידרים ובתי-הספר.

הבהרה!

להארת רבים: בשבוע שעבר פורסם כאן פסק-הלכה באשר להנאה מאוד שנדלק בשבת. שגיאה חלה בהבנת הכותב ולפיכך אין להתיר לאור הדברים. כך או כך, ההלכות לא נכתבו להלכה למעשה.

בברכת התורה

תקופה ארוכה הילדים נושאים עיניים לרגעים הללו בהם ייחרץ דינם בפני ההורים. כוססים הם ציפורניים במתח טרם היוודע גורלם.

תחשבו רק מה היה קורה אם אנחנו, המבוגרים, היינו מקבלים 'תעודות' בסוף-שנה עם ציונים על הלימודים, התנהגות וכולי. האם לא היינו מתנהגים אחרת היום?